

HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉS – LEHETŐSÉG VAGY KÉNYSZERPÁLYA?

LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT – BREAKOUT OPPORTUNITY OR COMPULSION

DR. CSAJKA EDINA egyetemi docens
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Abstract

Special attention is given to the local economic development in the EU and national planning documents between 2014–2020. The National Regional Development Concept encourages finding a new balance between the use of external and internal resources, as on the local resources based local economic development offers opportunities for development in the respective area. Create the conditions for a self-sustaining social economy based on local production is also included in the Somogy County Development Programme priorities. This approach previously existed in our country and now comes into view again as an alternative to the consumer society. The research was carried out in the most disadvantaged micro-regions Kadarkút. Its aim was to investigate the local economy of this micro-region, to explore the co-operation between operators of the local economic, to collect the opportunities of the local development, to collect the existing and planned initiatives and local products, as well to analysis the use of alternative energy sources in the community care. Another goal was to get answers to the question of revival and operation of the local economy is a chance to break out for the backward micro-regions, or just an unavoidable constraint.

1. Bevezetés

Kutatásunk 2013-14-ben a TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0011 azonosító számú, „Pannon modell» – regionális szintű, ágazati felsőoktatási együttműködés megvalósítása az élelmiszerbiztonság és a gasztronómia területén» elnevezésű projekt keretében, a Kadarkúti leghátrányosabb helyzetű kistérségben zajlott. Ennek a kutatásnak a célja a kistérség belső (emberi és anyagi) erőforrásainak felmérése, hasznosíthatóságuk vizsgálata, a kistérség potenciális kitörési pontjainak feltárása a helyi gazdaságfejlesztés szempontjából, a kulturális és közösségi értékek összegyűjtése, humán erőforrás-térkép készítése, valamint a kistérségi jó gyakorlatok összegyűjtése és kommunikációja. Jelen írás a helyi gazdaságfejlesztés témakörére fókuszál, azt vizsgálja, hogy a ma Magyarországon, azon belül a vizsgált térségben elindult kezdeményezéseket a kényszer szülte-e, vagy valós igényre reagálva jöttek-e létre.

2. A kutatás módszertana

A terepmunkát meghatározott tematika alapján összeállított mélyinterjú segítségével, hólabda módszerrel, kiscsoportokban végeztük. A kiindulópont mindkét csoport számára a polgármesteri hivatal volt, ahol vagy a polgármester, vagy a jegyző által javasolt célsze-

mélyeket (vállalkozók, meghatározó személyiségek) látogattuk meg a későbbiekben. A kutatás során összesen 130 fővel készítettünk egyszeri alkalommal félig strukturált interjút a kistérség 23 településén. A mélyinterjúk félig strukturált jellege biztosította azt, hogy az interjúalanyokkal a vizsgált témaköröket jobban, szabadabban, mélyebben részletezhettük. A kutatás alapját a mélyinterjúk válaszaik adják, amelyek felvétele ugyan nagyszámú megkérdezésen alapul, de nem reprezentatív. Az objektív eredmény érdekében ezt egészítettük ki szekunder szakirodalmi adatokkal, statisztikákkal, kistérségi dokumentumok felhasználásával. A szubjektív válaszok, vélemények, információk érzékeltetik a lakosok társadalmi, gazdasági és természeti környezetükhöz és egymáshoz való viszonyulását, mely egyfajta tükröként is felfogható lojalitásukat és attitűdjeiket illetően.

3. Helyi gazdaságfejlesztés lehetőségei, vállalkozói együttműködések, az alternatív energia közösségi használata a Kadarkúti kistérség településein

A helyi gazdaságfejlesztés tudatos helyi közösségi beavatkozás a gazdasági folyamatokba a fenntartható helyi fejlődés érdekében.¹

A helyi gazdaságfejlesztés során az „önjáró” és fenntartható helyi gazdaság létrehozása a cél, a helyi vállalkozások számára működő belső (helyi) piac, a helyi lakosság – különös tekintettel a szegény és hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra – számára pedig megfelelő munkalehetőségek és életszínvonal biztosítása. Mindezzel csökkenthető az adott térség, a lakosok gazdasági kiszolgáltatottsága, függősége, biztosítható a gazdasági önrendelkezés különböző szintjeinek elérése a gazdasági biztonság érdekében (pl. ételmszer önrendelkezés, önellátó energia rendszerek stb.). A stabil helyi gazdaság ellenállóbbá tesz egy helyi közösséget a külvilág esetleges negatív folyamataival szemben, mert függőségét csökkenti, és növeli a közösségi összetartást.²

A kutatás során összegyűjtöttük, hogy a térségben milyen helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések vannak, voltak és várhatók, ezek közül melyik jelentkezik helyi, települési szinten, illetve mi képzelhető el összefogásban, kistérségi, vagy mikrotérségi szinten.

A helyi gazdaságfejlesztés szakirodalmában megtalálható klasszikus 5 területet (helyi termék; helyi pénz; a helyi mikro-, kis- és középvállalkozások fejlesztése; alternatív energiaforrások hasznosítása, önellátás; szociális gazdaság) vizsgáltuk, melyek közül nem mindegyike található meg a kistérségben.

Helyi terméket szinte minden településen találtunk, volt ahol a kapcsolódó értékesítési hely (helyi piac) is fellelhető. A *helyi pénz* gondolatával egyáltalán nem találkoztunk a Kadarkúti kistérség településein. A *kis-és középvállalkozások fejlesztése* területén inkább csak a nagyobb településen mutatható ki kezdeményezés, ott is a tekintetben, hogy a helyi vállalkozók valósíthatják meg a helyi fejlesztéseket. *Alternatív energia* közösségi használatával (település szintű önellátás biztosítása) nem találkoztunk, csak részben valósult meg, illetve tervekben szerepel a közintézményeken alternatív energia használata, ami vagy napelemet, vagy biomasszával fűtött közösségi kazánt jelent (Kaposmérő, Kaposfő). Főleg magánházaikon található elsősorban napelem, illetve egy-két településen a közösségi intézményeket látták el szintén ezzel az energianyerési lehetőséggel (Nagybajom, Kaposmérő).

A helyi gazdaság speciális területe a *szociális gazdaság*. Ide tartozik minden olyan társadalmi szolidaritáshoz kapcsolódó szociális tevékenység, amelyek nonprofit módon (vagy a megtermelt profit társadalmi, térségi célra való visszaforgatásával) a legkülönf-

lébb szervezetek (egyesületek, szövetkezetek, kölcsönös pénztárak, alapítványok) végeznek a társadalom szereplőinek valós, profitorientált vállalkozások és a közszféra által le nem fedett szükségleteinek kielégítése érdekében. E szervezetek a társadalmi hasznot építéssel szem előtt tartják, mint a pénzügyit. Olyan vállalkozások, amelyekben a profitra való törekvés határozott társadalmi célokat szolgál.³

A szociális gazdaság jellemzően a társadalom sérülékeny szereplői, a kirekesztettség által veszélyeztetettek számára biztosít munkalehetőséget és megélhetést. A helyi szükségletek kielégítésére épülő, erős foglalkoztatási céllal bíró szociális gazdaság (egyben az alternatív vagy közösségi foglalkoztatás) területei lehetnek: szociális (közösségi) földprogramok segítségével munkalehetőség biztosítása; szociális és kulturális szolgáltatások; tájfenntartó gazdálkodás; mezőgazdasági és erdészeti termékek feldolgozása; kézműipar; turizmus. Ide sorolhatók továbbá azok a beavatkozások is, amelyek a szociális ellátás és közösségi foglalkoztatás összekötését vagy a közcélú, közhasznú munkával lefedhető tevékenységek ösztönzését jelentik.⁴

A klasszikus szociális földmunkaprogramok lényege, hogy a mezőgazdasági termeléshez szükséges vagyonnal nem rendelkezők, azt hatékonyan működtetni nem tudók, szociálisan hátrányos helyzetűek részére kedvezményes szolgáltatásokkal, juttatásokkal lehetőséget teremtenek háztáji jellegű kistermelésre, illetve állattartásra, az egyéni és közösségi, valamint a helyi erőforrások kihasználásával.⁵

A Belügyminisztérium 2011-ben indította el a START-munka mintaprogramot, aminek keretében a települések pályázati úton támogatást kaphatnak különféle tevékenységek közhasznú munka formájában való végzésére; és az egyik szakmai terület a mezőgazdasági munkavégzés önkormányzati földterületen. Az elmúlt három évben már több településen megvalósultak sikeres mintaprojektek, egyebek mellett mezőgazdasági munkavégzés területén is.

Ahogy egy korábbi, a leghátrányosabb helyzetű Tamási kistérségben végzett kutatás⁶ során tapasztaltuk, ebben a térségben is a START munkaprogram keretében folyik a közösségi zöldség- és gyümölcs termesztés, az állattartás, az alternatív energiaforrásként alkalmazható energianövény termesztése.

Az 1. táblázat foglalja össze a Kadarkúti kistérségben a START munkaprogram mezőgazdasági elemeinek legfontosabb adatait az általunk vizsgált 2013-as esztendőben.

Az 1. táblázat adatai szerint a térségben a legjelentősebb önkormányzati mezőgazdasági tevékenység Bárdudvarnokon, Kaposfőn és Visnyén (Visnyeszéplakon) folyt, de kiemelhető Szilvásvaszentmárton is ebből a szempontból.

A 2. táblázat mutatja be a Kadarkúti-Nagybajomi kistérség vállalkozásainak alakulását a 2009-es évben. A táblázatból kiderül, hogy az aktívabb, nagyobb létszámmal rendelkező településeken, mint például Nagybjom, Kaposmérő, Kadarkút jóval nagyobb volt a működő vállalkozások száma, mint az elmaradott, kevésbé aktív falvakban.

A kizárólag regisztrált vállalkozásokról szóló táblázat (3. táblázat) alapján kiderül, hogy a bejelentett vállalkozások száma csekélyebb. Egyetlen nagyvállalat működik a térségben, még hozzá nagybjomi ruhagyár.⁷

**1. táblázat. A 2013. évi kistérségi START munkaprogram mezőgazdasági elemei
a Kadarkúti kistérségben**

**Table 1. Agricultural elements of the START work program in 2013
in the Kadarkút micro-region**

Sz.	Település	Közfoglalkoztató megnevezése	Tevékenység	Létszám (fő)	Földterület (ha)
1.	Bárdudvarnok	Bárdudvarnok Község Önkormányzata	1. Erdőgazdálkodás, 2. Gyógynövény termesztés (homoktövis), 3. Konyhakerti zöldségtermesztés	49	91,74
2.	Csököly	Csököly Község Önkormányzata	Konyhakerti zöldségtermesztés (burgonya, csemegekukorica, paprika, paradicsom, csemegeuborka, sárgarépa, petrezselyem, cékla, vörshagyma, fokhagyma, retek, fejes káposzta, karfiol)	7	0,50
3.	Jákó	Jákó Község Önkormányzata	Konyhakerti zöldségtermesztés (sárgarépa, petrezselyem, vörshagyma, fokhagyma, zöldborsó, zöldbab, fejes káposzta, karalábé, paradicsom, paprika)	4	0,69
4.	Kadarkút	Kadarkút Város Önkormányzata	Konyhakerti zöldségtermesztés (paprika, paradicsom, kígyóuborka, petrezselyem, sárgarépa, saláta, retek)	6	0,15
5.	Kaposfő	Kaposfő Község Önkormányzata	1. Energianövény ültetvény 2. Kultúrnövény termesztés és feldolgozás (krumpli, káposzta, zöldség, sárgarépa, vörshagyma, fokhagyma, paprika, paradicsom, uborka, cékla és tarló krumpli) 3. Gyógynövénytermesztés (kárpátia csipkebogyó, homoktövis, galagonya, madárberkenye) 4. Ciroktermesztés	55	44,75
6.	Kaposmérő	Kaposmérő Község Önkormányzata	Konyhakerti zöldségtermesztés (sárgarépa, petrezselyem, cékla, burgonya) Erdőtelepítés	6	2,24
7.	Kaposszerdahely	Kaposszerdahely Község Önkormányzata	Konyhakerti zöldségtermesztés zöldségfélék (sárgarépa, zöldség, paprika, paradicsom, káposzta, stb.) Lucerna, bíborhere termesztés	8	3,70
8.	Kisasszond	Kisasszond Község Önkormányzata	Ciroktermesztés	11	19,06
9.	Nagybajom	Nagybajom Város Önkormányzata	Konyhakerti zöldségtermesztés zöldségfélék (sárgarépa, petrezselyem, burgonya, hagyma, káposzta)	15	2,00
10.	Pálmajor	Pálmajor Község Önkormányzata	Konyhakerti zöldségtermesztés (vörshagyma, fokhagyma, burgonya, sárgarépa, petrezselyem, uborka, paprika, paradicsom, káposzta, zöldborsó, zöldbab, szárazbab)	10	1,00
11.	Pálmajor	Pálmajor Község Önkormányzata	Állattartás (méhészet)	5	0,00
12.	Szena	Szena Község Önkormányzata	Konyhakerti zöldségtermesztés (burgonya, káposzta, hagyma, sárgarépa, zöldség, kukorica, uborka)	5	1,00
13.	Szilvásszentmárton	Szilvásszentmárton Község Önkormányzata	Állattartás (kecsketenyésztés)	14	19,40
14.	Visnye	Visnye Község Önkormányzata*	Konyhakerti zöldségtermesztés (zöldborsó, szárazbab, spárgatök, csillag-tök, sütőtök, zöldbab, burgonya, fekete-retek, kapor, spenót)	24	61,96

Forrás: Somogy Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ, 2014.

2. táblázat. A Kadarkúti kistérség vállalkozásainak alakulása 2009-ben

Table 2. Evolution of businesses in Kadarkút micro-region in 2009

települések	vállalkozás jellege					összesen
	egyéni	mikro	kis	közép	nagy	
Bárdudvarnok	44	30	7	2	7	90
Csököly	0	16	0	0	0	16
Gige	2	0	0	0	0	2
Hedrehely	11	0	0	1	1	13
Hencse	1	0	1	1	0	3
Jákó	7	0	4	0	1	15
Kadarkút	107	13	0	2	0	122
Kaposfő	65	29	3	0	0	97
Kaposmérő	95	74	2	1	4	173
Kaposszerdahely	38	26	0	0	0	64
Kaposújlak	44	8	16	1		69
Kisasszond	2	4	0	0	0	6
Kiskorpád	2	0	7	0	2	11
Mike	14	8	2	1	1	26
Kökút	2	1	0	0	0	3
Nagybajom	127	46	12	11	11	207
Pálmajor	2	0	1	0	1	4
Patca	4	6	1	0	0	11
Rinyakovácsi	4	0	0	0	0	4
Szena	36	16	4	5	4	65
Szilvásszentmárton	6	7	0	0	0	13
Visnye	1	1	0	0	0	2
Zselickisfalud	9	3	1	5	2	20
Összesen:	623	288	61	30	34	1 036

Forrás: Matyus Valéria: Kadarkúti-Nagybajomi Többcélú Kistérségi Társulás Kistérségi Közoktatási Intézkedési Terv 2008–2013, 2010.

3. táblázat. A Kadarkúti kistérség településen működő, regisztrált vállalkozások száma 2014-ben

Table 3. Number of active, registered enterprises in Kadarkút micro-region in 2014

Települések	Bejelentett vállalkozások					Össze- sen
	Egyéni	Mikro	Kis	Közép	Nagy	
Bárdudvarnok	7	14		1		22
Csököly	7	1				8
Gige		1				1
Hedrehely		1				1
Hencse	4	1	3			8
Jákó	3					3
Kadarkút	20	14	3			37
Kaposfő	22	12	3			37
Kaposmérő	40	43	5			88
Kaposújlak	11	9	1	1		22
Kaposszerdahely	10	18				28
Kisasszond		2				2
Kiskorpád	4	5				9
Mike	2	3				5
Nagybajom	35	16	2		1	54
Patca		9				9
Szena	11	7	1			19
Szilvásszentmárton	3	1				4
Visnye	1					1
Zselickisfalud		1	18			19
Összesen	173	144	36	2	1	377

Forrás: Kaposvölgyi Andrea: Kadarkúti-Nagybajomi Kistérség vállalkozásai, szakdolgozat, Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, 2014.

A vállalkozó közötti együttműködésre nagyon kevés példát találtunk. Ami kiemelhető, az a Kaposmérőben tapasztalt kooperáció. Itt nagyon jó a kapcsolat a helyi vállalkozások között, az agrárvállalkozások együttműködnek egymással, egymás gépeit veszik igénybe, és a zárt kerteket is közösen vásárolják meg, hogy idegenek ne települhessenek be. Helyi együttműködésnek tekintettük azt is, hogy a bányai Most Szentélye Kft. Spirituális Központ a Petörke Portékáról szerzi be a vendégei ételmeztetéséhez szükséges élelmiszerek jelentős részét.

3.1. Helyi gazdaság, vállalkozások, helyi termékek, helyi értékesítési lehetőségek

Bárdudvarnokon a legfontosabb helyi terméküknek a mézet tartják. A START munka-program keretében erdőgazdálkodás, gyógynövénytermesztés (csipkebogyó, homoktövis, fekete berkenye) és olasz energianád termesztés zajlik. A helyi termékek értékesítésére hozták létre a Petörke-Portéka elnevezésű helyi piacot a Petörke tó partján, melyet 2 hétenként szombaton rendeznek meg. Elsősorban a bárdiak értékesítik itt mezőgazdasági és kézműves termékeiket, de távolabbi településekről is érkeznek helyi termelők. A termékek széles palettája kapható: kenyér, kalács, sütemény, lekvár, méz, virágpör, méhviasz, propolisz, nemez, tönkölybúza, ennek pelyvájával töltött párna és matrac, pizza, szörp, szappan, sajtok, zöldségek, gyümölcsök, virág, kecsketejből és tehéntejből készült sajt, túró, fonott kosarak, gyógynövények, kézműves termékek, könyvek. A piac nem csak a helyieket, de a kaposváriakat és környékbeli települések lakosait is vonzza. Érdekes, hogy nem minden idős lakos értékesíti itt termékeit, pedig lenne rá kereslet, inkább a beköltözött fiatalabb generáció képviselői viszik ki termékeiket, az idősebbek inkább beviszik Kaposvárra, a piacra termékeiket. Sajnálatos, hogy a csökkenő kereslet miatt, a kínálat is csökken.

Csökolyben egyetlen helyi terméket említettek a lakosok, és ez a méltán híres csökolyi eper, melynek termesztése általános a faluban. Az epret ugyan házaktól is meg lehet venni, de döntően a nagyvárosok piacain értékesítik.

Kadarkúton van helyi piac, állandó működési engedéllyel a művelődési ház udvarán, de a helyiek nem árulnak itt. Szerintük azért „halott ügy”, mert kiesik a mindennapi útvonalból. Akik termelnek valamit, ők háznál értékesítik, nem éri meg piacon árulni a terméket. A meglévő egyéni vállalkozók házi lekvár, befőtt-készítéssel, gyógynövénytermesztéssel foglalkoznak, valamint bor, pálinkakészítéssel. Helyben készült termék még a gesztenyés termékek sora, de nem helyben értékesítik.

Terveik között szerepel egy gyümölcsfeldolgozó és aszaló üzem létesítése, mivel Visnyén sok gyümölcsös található (szilva, meggy, kajszi), erre építkezve üzemeltetnék. További terv egy kukoricatej-előállító üzem, melyet állattartó teleppel kombinálnának. Ezt kínai befektetőkkel tervezték.

Kaposszerdahelyen helyi termékek elsősorban az itt élő művészek „termékei”, művei (szobrász, keramikus, népi iparművész, ötvös mester, fafaragó alkotásai). Helyi termék továbbá az egyik család által készített savanyúságok. Az egyik vállalkozónak 6 hektáros biogyümölcsöse van, ahol ellenőrzött ökológiai gazdálkodást folytatnak. Biogyümölcsleveket állítanak elő és értékesítenek (100 százalékos, préseléssel és hőkezeléssel készült öko-cseresznyét, meggyet, szilvát és almát). A család maga végzi a munkát, a szüretelést és a feldolgozást egyaránt. Termékeiket a fővárosi biopiacon értékesítik, illetve helyi vásárokon (pl. Rippl-Rónai Fesztivál).

Helyi piac nincs, a jövőben terveznek viszont garázspiacot, ahol meghatározott hétvégenként a lakosság limlomokat cserélhet egymással.

Az önkormányzat kb. 2 ha saját területtel rendelkezik, ahol két mintakertben dolgoztatják a közmunkásokat a START program keretében. Az megtermelt növényeket (répa, káposzta, burgonya stb.) az önkormányzat saját konyháján használják fel. 2013-ban 5 település szociális étkeztetését látták el, 2014-től már 10 települését.

Kaposfőn helyi termékek a START munkaprogram keretén belül előállított termékek, melyeknek széles a palettája Kaposfőn. A START munkaprogram egyik eleme a zöldségtermesztés és feldolgozás (krumpli, káposzta, zöldség, sárgarépa, vöröshagyma, fokhagyma, paprika, paradicsom, uborka, cékla és krumpli). Ehhez kapcsolódóan háztáji növénytermesztő és tartósító képzés is indult. A kertben természetesen még csemegekukoricát, spárgát, 4 hektáron burgonyát (élőmunka igényes növényeket). A termékszerkezet kialakításánál ügyeltek arra, hogy ne jelentsen konkurenciát a START program termelése a helyi gazdasági termelőknek. A program második eleme a gyógynövénytermesztés (kárpátia csipkebogyó, homoktövis, galagonya, madárberkenye). Az előállított termékek zöme a helyi konyhára megy, a felesleget a helyi piacon értékesítik, a zöldségek mellett brikettet is árulnak.

A településen működik két szociális szövetkezet. Az egyik a Kaposfői Szociális Szövetkezet, amely 18 hónapig 15 fő hátrányos helyzetű munkavállaló képzésével és foglalkoztatásával foglalkozik, továbbá kialakításra és beüzemelésre kerül a Kaposfői helyi termék kisüzem. A tevékenységi köre fafeldolgozás, tüzelőanyag előállítás fafeldolgozási melléktermékből, beton elemgyártás helyi burkolási igényekre, valamint, elsősorban a helyi és környékbeli közétkeztetésbe száraztészta és zöldség-gyümölcs feldolgozás. A termékek elsődlegesen a helyi igények kielégítését szolgálják (a zöldséget és gyümölcsöt az iskola konyháján használják fel). A másik szociális szövetkezet az ETÉSZ, amely energianövény termesztéssel, értékesítéssel, szaktanácsadással, szolgáltatással foglalkozik, hiszen a START munkaprogramban energianövény termesztés is folyik.

A közfoglalkoztatást annyiban tartják jónak az interjúalanyok, hogy így az emberek aktív munkavégző tevékenységet végeznek, minél több embernek ad munkát, minél több családnak megélhetést. A cél az – és ezt szolgálják a választott növények is –, hogy ez a rendszer 3 év múlva önfenntartóvá váljon. Távoli céljaik közt szerepel egy vágópont kialakítása: vágóhid és húsbolt létesítése. A vágóhid nagyállatok és baromfi vágására is alkalmas lenne. Kezdetben a vágóállatokat a településen kívülről hoznák, de cél a helyi lakosokat állattartásra ösztönözni.

Kapospéternyén helyi terméknek tartják az interjúalanyok a termelői borokat, továbbá a mézet. A két tehenészeti telepen tejtermelés mellett sajtkészítés is folyik. Helyi termékek az itt készülő íjak (Kassai Lajos, Gelencsér László termékei).

A START munkaprogramban megtalálható a mezőgazdasági elem is. A polgármester (aki agrárvállalkozó is) saját földjéből 5 hektárt adott ehhez, ahol krumpli, káposzta, paprika, csemegekukorica, cékla, répa és zöldségtermesztés folyik. Ezeket a terményeket a fonyódi, kaposvári és a helyi piacon értékesítik, komoly bevételre téve szert. A polgármester szerint a program haszna, amellett, hogy minimális jövedelemhez juttatja a résztvevő közmunkásokat, lelki nyereséget is ad, hiszen értelmes munkához juttatja őket, jobb a közérzetük, hálások érte.

Nagyon sok kisvállalkozás található Kapospéternyén, rengeteg munkahelyet teremtenek. A Kaffka húsbolt betelepülésének kifejezetten helyi gazdaságélénkítő hatása volt. Működésével megnőtt a többi helyi kisbolt (pékség, zöldséges, stb.) forgalma is, mivel elérték, hogy most már az összes élelmiszeripari termék megkapható egy helyen. Nem kell autóbátni és Kaposvár valamelyik multijában bevásárolni az ennilalót.

Az önkormányzat vállalkozói övezetet hozott létre, melynek célja a vállalkozások bevonása a településre, így teremtve helyben munkalehetőséget. Sajnos egyelőre nem hasz-

nálják ki ezt a lehetőséget a cégek. Ehhez a polgármester 5 hektárt adott a saját földjéből. Az önkormányzat vállalkozás-fejlesztési tevékenységéhez tartozik a vállalkozói övezet létesítésén az alacsonyabb iparüzési adó kivetése, valamint az is, hogy a településen nincs építményadó. Jó a kapcsolat a helyi vállalkozások között, az agrárvállalkozások együttműködnek egymással, egymás gépeit veszik igénybe, a zárt kerteket közösen vásárolják meg, hogy idegenek ne települhessenek be.

Kaposújlakon a gazdaság az interjúalanyok szerint felfelé ívelő. Számos vállalkozás működik itt, egyéni és kisvállalkozás is. Köztük van a nagy osztrák cég, a Wolf System is. Itt eleinte a helyi lakosokat foglalkoztatták (minimum 25–30 fő), de ez mára kiterjedt a környező településekre is. A legmagasabb összegű iparüzési adót a Wolf System illetve a Kaposújlaki Repülőtér szolgáltatja. A településre az ipari vállalkozások jelenléte jellemző.

Kisasszondon helyi termék a nemzetközileg ismert és elismert közgazdász, Róna Péter üzemében előállított sajt (Kisasszondi sajt néven), valamint a START munkaprogram keretében előállított cirok. Ennek kétféle felhasználása van: seprút készítenek a közfoglalkoztatottak, mely Szennán és Szentendrén a skanzenben kerül bemutatásra. Másfelől Bőszénfán a vadgazdaságot látják el a termékkel. Folyik még méztermelés is.

Kiskorpádon a legjelentősebb helyi termék az eper. Számos család foglalkozik vele, nagy tételben (11 000 tő/család). Ezen kívül folyik zöldség, gyümölcsstermesztés is, valamint családi gazdaságokban alma- és diótermesztés. Mivel helyi piac nincs, általában a házak előtt árulják a termékeket. Egy család készít még tejtermékeket, főleg sajtot, illetve hidegen sajtolt étolajat, valamint méhészetben méztermelés és méhanya nevelés is folyik (11 család foglalkozik méztermeléssel). 8 halastó is van a településen, itt horgászat és halértékesítés történik. Önfenntartó gazdálkodást folytat az egyik család (3 ló, 3 fejős tehén, 5 birka, baromfi, kertészet, gyümölcsös, szőlő, napraforgó olajpréselés). Bár önfenntartónak vallják magukat, a termék felesleget értékesítik (sajt, tej, túró). Ők már gondolkodtak vállalkozói együttműködésben. Mivel sok almájuk van, szívesen feldolgoznák almalének, esetleg közösen a többi almatermesztővel. A településen és a környékén megtermelt gyümölcs felvásárlása és értékesítése részben a kiskorpádi hűtőházban történik.

A polgármester szerint a település fő értéke, hogy a 61-es út mentén helyezkedik el, a gyékényesi vasút mellett. Ezért a vállalkozások szívesen telepednek be. Rengeteg vállalkozás található a településen, ráadásul itt a legalacsonyabb az iparüzési adó a környéken, ez is vonzó számukra. Mivel az önkormányzatnak nincs saját területe, az önkormányzat nem tud egyebet tenni a vállalkozásokért (pl. vállalkozói övezet, ipari park stb.), de nincs is rá szükség.

Nagybajomban helyi termék az EURÓPA Pék pékség termékei. A családi házakhoz nagy kertek tartoznak. A helyiek sok zöldséget, gyümölcsöt termesztettek korábban, ami egyrészt ellátta a őket, másrészt a felesleget a kaposvári piacon értékesítették. Ebből a családok nagyon jól megéltek. Emellett háztáji gazdálkodást is folytattak, tyúk, disznó, kacsa, liba minden háznál volt. Manapság azonban nagyon kevesen hajlandóak foglalkozni a kerttel, vagy az állatokkal, inkább megveszik a zöldséget, gyümölcsöt. Ezt nagyon nagy problémaként értékelte a polgármester asszony. Meglátása szerint olyan képzésre lenne szükség, amely az emberek szemléletét változtatná meg.

A településen számos vállalkozás működik (174 db). Csak maga a ruhagyár (J. T. Ruhaiipari Vámszabadterületi Kft.) foglalkoztat 286 főt. A Sefag Erdészeti Zrt. további 22–23 főt alkalmaz, a helyi pékség pedig 18 főt, de a többi kisebb vállalkozásnál is el tudnak jó páran – igaz kisebb létszámban – helyezkedni. A település rendelkezik a helyi gazdaság-fejlesztési koncepcióval. Közmunaprogramon belül tervezik az emutartást és húsának feldolgozását, de még mellette szeretnék birka és sertéshúst is feldolgozni.

Patcán a Katica Tanya az egyetlen nagyobb vállalkozás a közel 60 fős településen.

Pálmajorban helyi termék a közmunkaprogramban megtermelt saját termesztésű káposzta, paradicsom, burgonya, paprika és uborka, melyet a helyi óvodának adnak. Ha marad, azt a helyi lakosok féláron megvásárolhatják, vagy piacon árúsítják. Helyi termék még a méz és a nyírfadekoráció (ezeket vásárokon értékesítik). Pályázati pénzből nyírfákat vettek, melyekből madáretetőket, virágtartókat, kerti díszeket készítenek és tervezik, hogy vásárokon értékesítik őket. Megélhetést szeretnének a gyógynövényekből.

Pálmajorban a lakosság 99%-a roma származású, akik döntően a START programban tevékenykednek. A polgármesterasszony próbálja elérni, hogy minden családból legalább egy ember munkához jusson ezen a programon belül. Kiemelkedő a méhészetük, az asztalosműhely, a növénytermesztés. Kicsi beruházásokban gondolkodnak (hiszen kevés az önrész, vagy éppen semmi). Természeti erőforrásuk a termőföld, ahol majdnem minden család maga gazdálkodik, főleg növénytermesztéssel, és máktermesztéssel foglalkoznak. A polgármester asszony állítása szerint a lakosok 80%-a saját kertjét is műveli. Részt vettek a START munkaprogram mellett a Szociális földprogramban, és a Minden Gyerek Lakjon Jól Alapítvány programjában (itt az volt a probléma, hogy a táp 1 hónappal később érkezett, mint az állatok). A szociális földprogramból 50 család kapott magokat. A Minden Gyermek Lakjon jól c. projektben idén vetőmagot, a tavalyi évben csirkéket és hozzávetőmagot is kaptak.

A polgármester asszony elmondásai alapján helyi vállalkozás és külső vállalkozás nincs a faluban. A földek nem a helyieké, így a földtulajdonosok nem foglalkoztatják a falu embereit, csak nagyon ritkán, mert gépekkel megoldják a munkálatokat. Ha a polgármester asszony nem tud munkát adni, akkor nincs munka.

Jövőbeni tervként, kitörési pontként az állattartást több lakos is említette (disznók, kacsák, csirkék stb.), mert ezt tanulták, ezt látták gyermekkorukban, így egy állattartó telep létesítését fogalmazták meg (csak ehhez nincs olyan terület, ami takarmányt termelhet). Emellett az útjavítást, gyógynövénytermesztést (melyhez megvan a lakosság gyógynövényismerete). Sok gyógynövény megtalálható a faluban, így sok család gyógynövényekből is bevételt szerez, hiszen ennek és a gombának az ismerete átöröklődik a következő generációra.

Fütött, fóliás virágkertetészet terveznek (tavasszal-télen), a munkalehetőség miatt is, ami egy jó mintát adhat a faluban élő gyermekek számára is, hogy lássák azt, hogy a szülő dolgozik. Ezzel a három önkormányzati vállalkozással megszűnhetne a munkanélküliség a településen. 1 hektáron dolgoznak földeken, amiket kölcsönkértek a helyi lakosoktól (ezeket nem bérlik!).

Szennában helyi termék é szolgáltatás van bőven. Szeretnének létrehozni egy szennai helyi piacot (Zselici piac – az iskola mellett lesz helyileg, de a tervek szerint az interneten is elérhetőek lesznek a termékek), a Petörke portéka mintájára, pályázati pénzből. Itt árulnák a helyben előállított termékeket: tehéntej-, -sajt-, kecsketej-, -sajt- és -joghurt-készítés, kosárfonás, bodza-, csipkeszörp- és lekvárkészítés, bioalmalé- és meggylékészítés, „S”-es rétes, amely Szenna és környéki specialitás, langalló, méz, íriszkertetészet, bor. Az egyik vállalkozó házi malommal rendelkezik és lisztkészítést vállal (különböző típusúakat), vannak helyi nemezelők, gyermekjáték készítő, játszóházi megrendelést is vállalnak

A közmunkaprogramban hagyma-, krumpli- és uborkatermesztés folyik, emellett az idősek művelik a kertjeiket és a beköltözöttek is. Van viszont egy generáció, akiknél ez kimaradt ('60-as évek szülőttei), pedig lenne igény helyi zöldség-gyümölcsre, baromfira és tojásra. A faluban a skanzen miatt jelentős a falusi turizmus, szállásadással 5 család foglalkozik.

Szilvásszentmártonban a legnagyobb vállalkozó az önkormányzat, melynek a tulajdonában földek, termelőeszközök, épületek vannak. A START mintaprogram támogatásából üzemelő telepen 250 kecskét tartanak, fejik őket. 20 fő közfoglalkoztatott dolgozik a telepen. Az itt élők munkahelyeül szolgáló telepet az önkormányzat üzemelteti. Cél hosszú távon az, hogy a telep előbb-utóbb a saját lábára állhat, a START program támogatása nélkül is működik. Szilvásszentmártonban egyébként a szociális földprogram már 2007 óta működik, növekvő sikerrel. Béreltek a kaposvári piacon egy „szilvásszentmártoni termékek” standot, melynek jelentős promóciója is volt. Az önkormányzat itt árulja termékeit (kecsketej, -túró és -sajt, valamint zöldségek) és a szilvásszentmártoni őstermelők és családok termékeit is.

Az önkormányzat támogatásával sertésprogram is indult az ezt vállaló családok számára. Az önkormányzat ad egy sertést és kezdő takarmányt is biztosítanak hozzá. 110 kg felett már a családé az állat. Emellett fóliázással, növénytermesztéssel is foglalkoznak (a fóliásátrakban biokertészetben virágokat és palántákat termesztenek). 1500 négyzetméteren termelnek közmunkásokkal zöldséget, gyümölcsöt.

A program célja a kertek megművelése és így az alapmegélhetés, az önellátás biztosítása a családoknak. A polgármester célja egy önfenntartó élogazdaság program. A jövőt a megélhetést biztosító, mezőgazdasági programokban látja. Célja a háztáji gazdálkodás visszahozatalának szorgalmazása.

Visnye és Visnyeszéplak közigazgatásilag összetartozik. A két települést – bár légvonalban nincsenek messze – nem lehet összehasonlítani. Mind szemléletükben, mind életvitelükben nagyon eltérően élnek mindennapjaikat a két településrész lakói. Visnyén kb. 80 fő él, a lakosság nagy része roma, kb. 80%. Széplakon 150 fő él, ebből 80 gyerek. Helyi termékek Visnyén a burgonya és tök, melynek egy részét helyben adják el, más részét vetőmagként elrakják, harmadik részét az állatoknak adják. Egy család sajtot is készít tehéntejből, de nem veszik meg a helyiek. Széplakon – az összes megkérdezett szerint – minden helyi termék. 5 asztalos van (bútor), méztermelés folyik, tejet, sajtot, húst, gyümölcsöt, gyümölcslét, aszalványt, gyógynövényt termesztenek/készítenek, van fafaragó, kovács, nemezelés. A házak a helyi alapanyagokból (vályog, fa, szalma) épülnek. Ezeket egyrészt háznál, másrészt vásárokon lehet megvásárolni. A helyi zöldségeket és egyéb termékeket a Petörke Portékán árulják, bár Széplakon az elsődleges szempont az önellátás és csak a felesleget adják el. De az is ritka, mert szívesebben cserélik el egymás között más termékekre. pl. méz bútorfestésért.

Az önkormányzat mindkét településrésze részt vesz a START munkaprogramban. A programban 33 fő dolgozik (fele Visnyén, fele Széplakon), de a helyi közmunkásokon kívül a szomszéd falvak dolgozni akaró lakóit is foglalkoztatja a polgármester, mert csak a „jó munkaerővel” hajlandó dolgozni. Így jönnek Hedrehelyről, Hencséről és Kőkútról is. A START munkaprogramban konyhakerti zöldségeket termesztenek (burgonyát, gabonát, borsót, stb.) 16 ha önkormányzati területen. Emellett mindenki megműveli a kertjét (Széplakon jellemző), aki mégsem, az kiadja bérbe az önkormányzatnak, vagy másnak művelésre (Visnyén jellemző). A Start munkaprogram keretén megtermelt termékeket a helybeliek veszik meg (Visnyén). A két utolsó ténynek köszönhetően fordulhat elő az az érdekes, kissé visszás helyzet, hogy Visnyén van olyan közmunkás, aki a saját kertjét a közmunkaprogramban műveli meg, amiért jövedelmet kap, majd ezen a jövedelmen megveszi az önkormányzattól a saját kertjében, saját maga termelte zöldséget, a haszon pedig az önkormányzaté...

A növénytermesztés mellett 2013 óta állattenyésztés is folyik a településeken. A juhprogram Széplakon (100 birkával, tervben van még 50 db), a disznóprogram Visnyén mű-

ködik. Emellett vannak lovaik (4 db önkormányzati, a többi a családok tulajdonában), valamint Széplakon kecske szinte minden háznál („a kecske nálunk olyan, mint máshol a kutya”). Az elképzelése szerint azoknak a családoknak, akiknek vannak nagyállataik, de nincs a tulajdonukban elég földterület a legeltetéshez, rendelkezésre bocsátják majd a közös legelőterületet. A visnyei kisebbségi önkormányzat a szociális földprogramban is részt vesz. 1000 db csirkét osztottak ki 25 kg táppal együtt 100 család körében. Mivel be kellett bizonyítani, hogy a romák fel tudják nevelni az állatokat, ezért csak azok kaphattak belőle, akik neveltek már korábban állatot. Ugyanezt szeretnék sertésekkel is megvalósítani kisebb darabszámban. A munkák elvégzéséhez szükséges eszközök az önkormányzat tulajdonában vannak (egy kapaadapter, mezőgazdasági vetőgép, ekék, kistraktor). Földjeik és bérlemények, legelők is vannak. Az önkormányzat vett 6 ha földet, 30 ha-t bérelnek a Duna-Dráva Nemzeti Parktól, 30 ha-t pedig magánszemélyektől. Jelenleg 6 ha-on termelnek abraktakarmányt, 16 hektár szántó. Ehhez még 21-et tervez megszerezni a polgármester a közeljövőben. Van még 1,5 ha kert, amit az azt nem művelők adtak ki megművelésre.

A polgármester álma egy önellátó falugazdaság, ahol a lakosság megtermeli és fel is dolgozza a saját szükségletei kielégítéséhez szükséges termékeket. Ezt alapozta meg 2011-től a szociális földprogram, majd a START munkaprogram is. Az elképzelés megvalósításához vették meg a 6 ha földet, bérelnek 30 ha-t a Duna-Dráva Nemzeti Parktól, 30 ha-t pedig magánszemélyektől. A falugazdaságban van szántóföldi növénytermesztés, de nem ez a fő profil, mert ezeken a földeken nem érné meg, folyik állattenyésztés, természetnek takarmányt, van konyhakertjük és egy alkalmazkodó gyümölcsészetük (tájfajtaikkal, vegyszermentesen) is.

Visnyeszéplak minden szempontból egy speciális település. Ez egy élőfalu („ahol az emberek egyszerűen csak itt élnek”), ökofalu. A helyiek többségét a környezetbarát, fenntartható, önellátó életmód vonzotta ide (a többiek vagy az itteni közösségi, vagy a falusi élet miatt költöztek be a gyakorlatilag kihalt településre). Az itt lakók igyekeznek magukat minden külső forrástól mentesíteni, a szükségleteiket helyben kielégíteni. Így minden család megtermeli a zöldségeket, gyümölcsöket és minden háznál vannak állatok is. Az önellátó életmód mellett nagy hangsúlyt fektetnek a fenntarthatóságra és a környezet megóvására, így az itt előállított gyümölcs, zöldség teljes mértékben bio, vagyis vegyszermentes. A családok többsége abból él, amit megtermel, ezen kívül a családi pótlék (5-6 gyerek van családonként, így a családi pótlék jelentős bevételi forrás, bár a gyerekek felnevelésével fogy...). és az közmunkaprogram juttatja őket jövedelemhez.

A Visnyén élő alpolgármester asszony – aki egyben a roma önkormányzat vezetője is – szerint fontos lenne a kalákákban való munkavégzés, valamint a barter ügyletek számának növelése. Akinek valami többlete van az ad a másoknak és cserébe akkor kap, amikor a másoknak van többlete (ez Széplakon nagyon jól működik). Véleménye szerint továbbá cél lenne a falu gondolkodásának egységesítése, mert jelenleg 35% ellenáll a jelenlegi vezetésnek, akik nem veszik tudomásul a vidék adta lehetőségeket, és „úri módon”, városi lakosként próbálnak berendezkedni a mindennapokban.

Zselickisfaludon helyi termék a díjojó (dióból készült játék), méz, zsákos flaskagomba, szárított gomba, gombapor. Dolgozik a faluban egy bőrdíszműves, aki kitanulta az összes bőrös mesterséget. Leginkább vadászfelszereléseket, lószerszámokat varr, javít, de mindent elkészít, ami bőrrel kapcsolatos. Egyéni vállalkozó. Népművészeti motívumokkal dolgozik, bőrozéssel, nemezéléssel, csuhébaba készítéssel is foglalkozik. Termékeit kulturális eseményeken, vásárokon, búcsúkon, a mesterségek ünnepén értékesíti.

3.2. Alternatív energia használata

Bárdudvarnokon energianád (arundo) termesztés folyik az önkormányzat fűzésszámlájának csökkentése érdekében. Kapcsolódó programként a kazánprojektben is nyertek eszközöket, így maguk darálják az ágot az új fűtésrendszerhez. 2013-ban kipróbálásra került az iskolában az aprítékoló gép és az apríték kazán is. Ezen kívül családi házakban használnak még alternatív energiaforrást, elsősorban napelemeket, napkollektorokat.

Jákóban az önkormányzat a gázzsámla csökkentése érdekében pályázott két faaprítékos kazánra, melynek az üzemeltetésére a településen keletkező fa hulladékot használják fel.

Kaposszerdahelyen alternatív energia használata az óvodában van, az épület tetején napkollektor található. Emellett néhány családi házon is láthatóak már a napkollektorok, napelemek. Bárdudvarnokkal közösen használnak továbbá egy aprítékoló gépet, az aprítékkal fűtik az önkormányzati épületeket. A gép használata és az apríték is ingyenes, csupán a gép benzinköltségét kell fizetniük.

Kaposfőn az olasz energianádat, az arundot termesztik. Ennek a növénynek a telepítését 2012-ben kezdte meg az önkormányzat, százezer palántát telepítettek egy hektáron, mely területet több mint tíz hektárra bővítenék. Távlati célokban szerepel az olasz energianád tág körben való népszerűsítésre. Az energianád hasznosítási módjai között tervben szerepel: értékesítése bioerőművekben (Várda, Pécs), illetve szeretnének Kaposfőn egy központi fűtőművet kialakítani. Gondolkoznak a nád egyéb hasznosítási lehetőségein is, például kézműves foglalkozások alapanyagaként. A kert köré még a kerítést is ebből fonják. Sőt ebből az aprítékból brikettet gyártanak, amivel az intézményeket fűtik. Az alternatív energia használatára már vannak kísérletek és tervek is: napelemet már két helyen használnak, az egyik 2 KW, a másik pedig 2,3 KW energiát termel, illetve a buszmegállók hirdetőtábláinak megvilágítása is napelemekkel valósul meg. A jövőben az önkormányzati intézmények és a közvilágítás részére az energiát napelemek segítségével szeretnék megoldani.

Kaposmérőben a bölényfarmon napelemet és szélkereket használnak alternatív energiaforrásként. Az önkormányzati épületeket leszigetelték, új nyílászárókkal látták el (energia-takarékossági okokból). Az önkormányzat intézményeinek tetején mindenhol napelemek sora található (óvoda, iskola, hivatal). A tervek szerint Kaposmérő összes közintézményének fűtéséhez egy központi kazánt akarnak létrehozni, melyet a helyi biomasszára (mezőgazdasági melléktermékek, zárt kertek fanyesedékei) alapoznának.

Kisasszondon faaprítékos kazánt üzemeltetnek.

Kiskorpádon alternatív energiaforrásként megemlítették, hogy napelemek, napkollektorok találhatóak magánházaknál és a sportpálya öltözőjének tetején.

Nagybajomban a közintézményeket napelemekkel látták el, de több megújuló energiát szeretnének használni.

Patcán a faluház tetején található napelem, valamint az egész Katica tanya élményporta alternatív energiaforrás (napkollektor, szélkerék) felhasználásra épül. A fűtés és a melegvíz-fűtés forrása a helyben kitermelt fa és fahulladék. A meleg vizet részben napkollektorokkal, részben fatüzelésű kazánokkal biztosítják. A szükséges tüzfát és fahulladékot legelőtisztításból és tervezett erdőművelésből fedezik. Faaprítékoló gép segítségével a vékonyabb ágakat is hasznosítják. Mindkét turistaházukba tervezik a faaprítékkal működő kazán telepítését.

Az éves elektromos áram szükségelt 7%-át a 2013 elején telepített napelemek látják el. 2013 decemberében nekifogtak egy 27 kW-os napelemfarm telepítésének, amely terveik szerint elektromos áram szükségletünk 85–90%-át fogja fedezni. Demonstratív céllal tele-

pítettek egy 300 W teljesítményű szélgenerátort, amely egy inverter segítségével ellátja a „Fenntartható Földgolyónkért Ház” elektromos áram szükségletét.⁸

Visnyén az önkormányzat villanypásztorait napelemek működtetik. Néhány helyen saját háznál napenergiát használnak, de Széplakon a cél az lenne, hogy minden ház tetejére felkerüljön a napelem. Céljuk továbbá, hogy a közvilágítást is napelemmel oldják meg. Van egy közmunkás, aki készít napelemeket. A polgármester megpróbálta elérni, hogy közmunkásként ezzel foglalkozhasson, de a „rendszer nem engedte”, a minisztérium nem járult hozzá.

4. Összegzés

A helyi gazdaságfejlesztésnek még csak kezdeményei találhatók meg a Kadarkúti kistérségben. Ennek egyik oka az lehet, hogy a térség nagyon közel van Kaposvár, megyei jogú városhoz. Ha csak a helyi piacok szempontjából nézzük ezt a tényt, természetesen befolyásolja a közeli települések helyi piacra vonatkozó elképzelését az, hogy a kaposvári Nagypiacon van Helyi termékek boltja, ahová a környékbeliek is behozhatják termékeiket. Mindettől függetlenül van a térségben helyi piac, amely a kaposváriak és az egész kistérségben élők körében eléggé ismert már és ez a Petörke-Portéka elnevezésű helyi piac. Elsősorban a bárdudvarnokiak értékesítik itt mezőgazdasági és kézműves termékeiket, de távolabbi településekről is érkeznek helyi termelők, például a visnyeszéplakiak is rendszeresen megjelennek standjaikkal. Megfigyelhető volt, hogy a helyi idősebbek zöme, talán megszokásból, beviszi termékeit Kaposvárra, a piacra. A piac hol jobban, hol kevésbé működik, de az biztos, hogy a térségben kevés a jövedelemmel rendelkező biztos fogyasztó. Sajnálatos, hogy a csökkenő kereslet miatt, a kínálat is csökken. A polgármester mindezenre a Petörke völgy fejlesztését tartja a fő jövőbeli iránynak.

Helyi piac létrehozását tervezik Szennában is, ahol szintén rengeteg helyi termék, szolgáltatás található. Amíg a piac létre nem jön, háztól értékesítik a különböző élelmiszereket.

A helyi termékeknek széles a palettája Kaposfőn is, itt elsősorban a START munka-program keretén belül előállított termékek adják ennek zömét, ami zöldségeket és gyógynövényeket jelent. Az előállított termékek zöme a helyi konyhára megy, a felesleget a helyi piacon értékesítik. Nem csak az előállításra fókuszálnak, hanem a feldolgozásra is, így a helyiek tartósító képzésen vehetnek részt. Kaposfőn is folyik az energianövény termesztés, széles körű felhasználással. A polgármester nagy lehetőséget lát a szociális szövetkezetekben is, melyből kettőt is létrehozta.

A szilvásszentmártoniak nem helyben oldják meg termékeik értékesítését, hanem béreltek a kaposvári piacon egy „szilvásszentmártoni termékek” standot. Az önkormányzat itt árulja termékeit és a szilvásszentmártoni őstermelők és családok termékeit is. Itt is az önkormányzat a legnagyobb foglalkoztató „vállalkozó”, a tulajdonában földek, termelőeszközök, épületek vannak és jelenleg a START mintaprogram támogatásából üzemelő kecsketelepen foglalkoztatják a helyieket, de a cél hosszú távon az, hogy a telep a saját lábára álljon. A program célja továbbá a kertek megművelése és így az alapmegélhetés, az önellátás biztosítása a családoknak. A polgármester célja egy önfenntartó élgazdaság program. A jövőt a megélhetést biztosító, mezőgazdasági programokban látja. Célja a háztáji gazdálkodás visszahozatalának szorgalmazása.

Visnyeszéplakon a polgármester álma egy önellátó falugazdaság, ahol a lakosság megtermeli és fel is dolgozza a saját szükségletei kielégítéshez szükséges termékeket. Kiemelendő a helyi gazdaságfejlesztés jó példjaként Kaposmérő, ahol nagyon sok kisvállalkozás található, melyek rengeteg munkahelyet teremtenek. A Kaffka húsbolt betelepülésének

kifejezetten helyi gazdaságélénkítő hatása volt. Működésével megnőtt a többi helyi kisbolt (pékség, zöldséges, stb.) forgalma is, mivel elérték, hogy most már az összes élelmiszeripari termék megkapható egy helyen. Nem kell autóra ülni és Kaposvár valamelyik multi-jában bevásárolni az ennivalót. Emellett a kaposmérői önkormányzat vállalkozói övezet hozott létre, melynek célja a vállalkozások bevonása a településre, így teremtve helyben munkalehetőséget. Ehhez a polgármester 5 hektárt adott a saját földjéből. Az önkormányzat vállalkozás-fejlesztési tevékenységéhez tartozik a vállalkozói övezet létesítésén az alacsonyabb iparüzési adó kivetése, valamint az is, hogy a településen nincs építményadó. Jó a kapcsolat a helyi vállalkozások között, az agrárvállalkozások együttműködnek egymással, egymás gépeit veszik igénybe, a zárt kerteket közösen vásárolják meg, hogy idegenek ne települhessenek be.

Egyértelműen látszik, hogy azok a települések, melyek a nagyvároshoz közel vannak, lényegesen könnyebb helyzetben vannak, így esetükben azt mondhatjuk, hogy akár a START munkaprogramra alapozva, abból kinőve komoly lehetőségei vannak a helyi gazdaság kiépítésének és működtetésének. A távolabbi, vagy valamilyen szempontból halmozottan hátrányos helyzetű településeken (Pálmajor) viszont nem adódik más alternatíva, mint megragadni a START munkaprogram nyújtotta lehetőségeket és erre alapozva megteremteni a helyi jövedelemszerzést. Olyan kényszerhelyzetről van szó, amely hosszú távon biztos megélhetést is jelenthet a helyieknek.

Megállapítható, hogy azokon a településeken, ahol a helyi gazdaságfejlesztés kezdeményezései elindultak, mindenhol a polgármester, illetve tágabb értelemben az önkormányzat az elindítója a folyamatnak. Ugyanezt tapasztaltuk egy másik leghátrányosabb helyzetű kistérségben végzett kutatásunk során is pár évvel korábban.⁹ Igyekeznek komplex (zöldség-, gyümölcsstermesztés, állattartás, energianövény termesztés, ezek együttes megjelenése), egymásra épülő fejlesztéseket megvalósítani, valamint jól látszik az igyekezet, hogy az elérhető fejlesztési forrásokat megpályázzák és hatékonyan hasznosítsák. Szintén kiemelendő néhány település (Visnyeséplak, Szilvásszentmárton, Kaposfő, Pálmajor) vezetőjének az a szemlélete, hogy hosszú távon az önfenntartásra szeretnének törekedni az élelmiszerellátás és az energiaellátás terén is.

Jegyzetek

1. Lengyel Imre (2010): Regionális gazdaságfejlesztés, Akadémiai Kiadó, Budapest, ISBN: 9789630588379
2. Czene Zsolt, Ricz Judit (2010): Területfejlesztési füzetek 2. Helyi gazdaságfejlesztés – Ötletadó megoldások, jó gyakorlatok. Budapest. 17–18. o.
3. Uo. 25. o.
4. Uo. 26. o.
5. Jász Krisztina–Szarvák Tibor–Szoboszlai Zsolt (2003): A szociális földprogram társadalomfejlesztési hatásai. In: Kállai Ernő (szerk.): A magyarországi cigány népesség helyzete a 21. század elején. Kutatási gyorsjelentések. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 139–145. o.
6. Sáriné Csajka Edina, Csizmadiáné Czuppon Viktória (2013): Helyi gazdaságfejlesztés a Tamási kistérségben. In: VIKEK Közlemények. V. évfolyam 1–2. szám (No. 12–13.) pp. 243–249. ISSN 2062-1396
7. Kaposvölgyi Andrea (2014): Kadarkúti-Nagybajomi Kistérség vállalkozásai, szakdolgozat, Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar.
8. <http://www.katicatanya.hu/kornyezettudatosag/termeszeti-eroforras--es-energiagazdalkodasunk>

9. Csizmadiáné Czuppon Viktória, Sáriné Csajka Edina (2013): A helyi gazdaságfejlesztés lehetőségei egy hátrányos helyzetű kistérségben. In: A hely szelleme – a területi fejlesztések lokális dimenziói (Szerk.: Rechnitzer és tsa) pp. 101–109. ISBN: 978-615-5391-10-1

Felhasznált szakirodalom

- Csizmadiáné Czuppon Viktória, Sáriné Csajka Edina (2013): A helyi gazdaságfejlesztés lehetőségei egy hátrányos helyzetű kistérségben. In: A hely szelleme – a területi fejlesztések lokális dimenziói (Szerk.: Rechnitzer és tsa) pp. 101–109. ISBN: 978-615-5391-10-1
- Czene Zsolt, Ricz Judit (2010): Területfejlesztési füzetek 2. Helyi gazdaságfejlesztés – Ötletadó megoldások, jó gyakorlatok. Budapest. 17–18., 25–26. o.
- Jász Krisztina–Szarvák Tibor–Szoboszlai Zsolt (2003): A szociális földprogram társadalomfejlesztési hatásai. In: Kállai Ernő (szerk.): A magyarországi cigány népesség helyzete a 21. század elején. Kutatási gyorsjelentések. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 139–145. o.
- Kaposvölgyi Andrea (2014): Kadarkúti-Nagybajomi Kistérség vállalkozásai, szakdolgozat, Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar.
- Lengyel Imre (2010): Regionális gazdaságfejlesztés, Akadémiai Kiadó, Budapest, ISBN: 9789630588379
- Matyus Valéria (2010): Kadarkúti-Nagybajomi Többcélú Kistérségi Társulás Kistérségi Közoktatási Intézkedési Terv 2008–2013.
- Sáriné Csajka Edina, Csizmadiáné Czuppon Viktória (2013): Helyi gazdaságfejlesztés a Tamási kistérségben. In: VIKEK Közlemények. V. évfolyam 1–2. szám (No. 12–13.) pp. 243-249. ISSN 2062-1396
- <http://www.katicatanya.hu/kornyezettudatosag/termeszeti-eroforras--es-energiagazdalkodasunk>